

ČASOPIS ZA ROMSKE TEME

07
ČASOPIS ZA
ROMSKE TEME

Uvod 03
Samudaripen 04

Živka Ferhatović 08
RKC 12

Romska
torta 14

INKLUZIVNI KOTAČ 7
Rijeka, srpanj 2023.

ISSN
2975-6367

NAKLADNIK
Udruga Ri Rock
Delta 5, Rijeka

ZA NAKLADNIKA
Jelena Martinčić

U IZRADI ČASOPISA
SUDJELOVALI SU
Martina Blečić
Marta Brala
Aneta Gojković
Matea Horvat
Ema Jurković
Vanesa Mazreku

TISAK
Riso i prijatelji

NAKLADA
200 primjeraka

Časopis se tiska
u sklopu projekta
Inkluzivni kotač,
uz financijsku
potporu Fonda za
aktivno građanstvo,
sredstvima Islanda,
Lihtenštajna i
Norveške u okviru
EGP-a.

Primjerci časopisa
su besplatni.

udrugarirock@gmail.com
inkluzivnikotac@gmail.com

ROM
HR

RI/ROCK

Iceland
Liechtenstein
Norway

Active
citizens fund

Cijele intervjuje poslušajte
na Mixcloudu Radio Rože
[mixcloud.com/RadioRoza/
playlists/inkluzivni-kotac](https://mixcloud.com/RadioRoza/playlists/inkluzivni-kotac)

Dragi čitatelji!

Pred vama je sedmi broj časopisa Inkluzivni kotač koji je nastao u sklopu istoimenog projekta koji omogućava Fond za aktivno građanstvo sredstvima Islanda, Lihtenštajna i Norveške u okviru EGP-a.

Projekt provodi Udruga Ri Rock u partnerstvu s Romskom organizacijom mladih Hrvatske, a njegov je osnovni cilj jačanje građanske svijesti i angažmana u vezi romskih tema kroz inkluzivne prakse i poticanje pozitivnog diskursa o Romima i romskoj zajednici.

U provedbu projekta uključile su se Matea, Vanesa, Erdina i Valentina, novinarki romske nacionalnosti koje će kroz 16 radijskih emisija na riječkom radiju zajednice, Radio Roži, izvještavati o različitim romskim temama, ispričati pozitivne priče te predstaviti vlastitu zajednicu u nešto drugačijem svjetlu.

Kako bi njihove pozitivne priče došle do čim većeg broja slušatelja moći ćete ih pratiti diljem Hrvatske jer se, osim na Radio Roži, emitiraju i na Radio Rojcu, Radio KLFM-u i Radio Kastvu.

Sve te emisije pretočene su u članke popraćene zanimljivim ilustracijama i dodatnim sadržajem. Tako je nastao časopis Inkluzivni kotač koji upravo držite u rukama.

Matea Horvat nam i u ovom broju približava povijest Roma te kroz razgovor s Robertom Koreničem, voditeljem Memorijalnog centra Uštica, razgovara o progonu Roma u Drugom svjetskom ratu te tome kako se prisjećamo tih događaja.

Vanesa Mazreku donosi vam razgovor sa Živkom Ferhatović, članicom romske hip hop grupe Pretty Loud, nastale s ciljem da mladim Romkinjama omogući jednakost i slobodu.

Tu su i razgovor s Draganom Ristićem iz romskog kulturnog centra te slasni recept za Romsku tortu.

Uživajte u čitanju!

INK
LUZ
IVNI
KOT
AČ

Stradanje

Matea Horvat nam i u ovom broju približava povijest Roma te kroz razgovor s Robertom Korenićem, voditeljem Memorijalnog centra Uštica, razgovara o progonu Roma u Drugom svjetskom ratu te tome kako se u današnjici prisjećamo tih događaja.

Matea: Kroz povijest Romi su redovito bili proganjeni, a posebno je mučan period Drugog svjetskog rata poznat kao porajmos. U ovoj emisiji ćemo pažnju skrenuti na stradanje Roma u Hrvatskoj, odnosno u NDH te na upotrebu terminologije. Danas je s nama voditelj Memorijalnog centra Uštica i moderator tribine „Stradanje Roma u NDH“, koja se održala 19. svibnja, Robert Korenić. Pozdrav, Roberte i dobro nam došli.

Robert: Dobar dan i hvala što ste me pozvali.

M: Možete li nam objasniti zašto baš 19. svibnja?

阿拉伯

R: 19. svibnja je Ministarstvo unutarnjih poslova NDH izdalo posebnu Okružnicu za lokalne jedinice samouprave i lokalne oružničke jedinice o okupljanju svih Roma radi deportacije u koncentracijski logor Jasenovac. Ta odluka je dovela do potpunog uništenja cijelog jednog naroda na području NDH. U svega nekoliko mjeseci ubijeno je, prema službenim brojkama Spomen-područja Jasenovac, 16 173 osoba. Brojke su možda i veće za nekoliko stotina pa i tisuća ljudi.

M: Ovogodišnja tema tribine bila je upotreba termina vezanih za stradavanje Roma i antiromsku diskriminaciju u suvremenom znanstvenom i javnom govoru. Romi su pokrenuli inicijativu za stvaranje romskog termina kao ekvivalenta Holokaustu. Možete nam reći koji je to termin i što označava?

R: Termin je Samudaripen, što znači masovno ubijanje, koji je Hrvatski sabor 2017. godine proglasio suvremenim terminom za genocid nad Romima. Prethodno su koristili ne toliko adekvatan termin “porajmos” koji na romskom jeziku, doduše, može značiti uništenje, ali također i specifičnu vrstu nasilja. Također se koristio i termin “holokaust nad Romima” ili čak i sintagma “zaboravljeni holokaust”, zbog poslijeratne marginalizacije romskog stradanja, ali židovska zajednica inzistira na tome da je “holokaust” zapravo istoznačnica za hebrejski izraz

“šoa” što znači katastrofa, odnosno da se može odnositi samo na židovske žrtve nacifašističkog genocida, ali ne i na Rome i ostale stradalake skupine.

M: Za vrijeme tribine spomenuli ste termine “anticiganizam” i “antiromizam”. Možete li nam objasniti razliku između tih dvaju termina?

R: Za mnoge anticiganizam proslavlja povratak pogrdne riječi. Takav izraz nema mjesta u suvremenom društvu. Tako da jedini prihvatljiv termin bi trebao biti antiromizam koji se koristi i u službenoj dokumentaciji RH. Iako dio znanstvenika inzistira na tome da je tu riječ o dva suprotna termina, da je anticiganizam sveobuhvatniji plan, da ne obuhvaća samo Rome, nego i Putnike i sve skupine koje se identificiraju kao Romi, ali opet tu dolazimo do onog problema što dio znanstvenika očito zanemaruje činjenicu da je 1971. godine na Prvom međunarodnom kongresu Roma odlučeno da se koristi termin Rom, tako da je termin Cigan potpuno izbačen kao pogrdan naziv. On je izraz koji više nema mjesto ni u znanstvenom ni u suvremenom društvu ni u diskursu.

M: Hvala vam na pojašnjenju. Recite nam što se postiglo tom tribinom i koji su zaključci.

R: Tribinom se nastojala potaknuti rasprava o upotrebi

terminologije, ali i rasprava u smjeru toga da ipak u službeni kanon, i društveni i znanstveni, uđu termini “Samudaripen” i “antiromizam”. Svi su se složili da su to najadekvatniji termini.

M: Postoje li neki konkretni koraci koji će se poduzeti u narednoj budućnosti što se tiče terminologije?

R: Ono što mi kao savez možemo učiniti jest da kroz naše publikacije koristimo termin “Samudaripen”, da potičemo ostale nevladine organizacije, pa čak same vladine institucije da koriste termine i “Samudaripen” i “antiromizam” te da se određeni izrazi s pejorativnim značenjem potpuno izbace iz suvremenog diskursa.

M: Recite nam kada je i zašto izgrađen Memorijalni centar čiji ste voditelj?

R: Centar je izgrađen 2020. godine. Do tada je Spomen-područje Jasenovac držalo, kao što i danas drži, pod sobom 21 masovnu grobnicu. U selu se nalazi i ploča koja je posvećena žrtvama Samudaripena u ime NDH, ali ništa zapravo više od toga nije istaknuto. Na inicijativu saborskog zastupnika krenulo se i s uređenjem područja samog groblja i izgradnjom Memorijalnog centra koji danas imamo u Uštici. Naravno, tu nije samo Memorijalni centar jedina bitna stavka, već i Zid boli koji se upravo dovršava. Sve to zajedno je vrlo bitno za njegovanje

kulture sjećanja na genocid nad Romima u Drugom svjetskom ratu.

M: Recite nam ukratko što sve ulazi u sastav Romskog memorijalnog centra i što se sve može vidjeti?

R: U sastavu se nalazi sama izložba koja je doduše privremena. Zatim se nalazi jedna Prostorija tišine gdje se posjetitelji u klaustrofobičnom okruženju mogu suočiti s popisom svih žrtava. Namjena Sobe tišine je zapravo da izazove jezu i zgražanje. U Centru se nalazi i Zid boli gdje je na 121 granitnoj ploči upisano 16 173 imena. Tu će se nalaziti i Park pravednice u kojem će biti spomenik Hajriji Imeri Mihaljević, jedinoj Romkinji koja je proglašena pravednicom. Uz Zid boli stavili smo ploče koje označuju Aleju romskih žrtava. Naravno, samo u simboličnom smislu riječi, nema klasične karakteristike.

M: Koji je cilj Romskog memorijalnog centra?

R: Osnovni cilj Romskog memorijalnog centra jest da se njeguje kultura sjećanja na genocid nad Romima u progonstvu u Drugom svjetskom ratu. Posebno bih istaknuo i edukativnu ulogu jer nam je plan da škole iz svih područja Hrvatske posjećuju Ušticu, uče o genocidu i o diskriminaciji i svemu onome što se događalo prije Drugog svjetskog rata, te do čega zapravo može dovesti diskriminacija i negativno

gledanje na „onog drugoga“ kroz dehumanizaciju. Potrebno je učiti na tim lekcijama kako bismo mogli u budućnosti razvijati pravednije društvo i spriječiti takve tragedije.

M: Hvala vam, Roberte, na odgovoru. Želite li nešto dodati za kraj?

R: Pozvao bih sve da dođu u posjet Romskom memorijalnom centru, posebno 2. 8. kada obilježavamo Međunarodni dan sjećanja na romske žrtve genocida u Drugom svjetskom ratu, tj. Samudaripen. Tada očekujemo brojnu posjetu, a i ove godine će biti nešto posebnije jer ćemo predstaviti spomenik Hajriji Imeri Mihaljević. Posjetit će nas i gospođa koju je Hajrija spasila iz koncentracijskog logora, a koja danas živi u Izraelu.

Razgovori su uređeni i prilagođeni tiskanom formatu. Cjelovite intervjue možete poslušati skeniranjem ovog QR koda.

Živka Ferhatović

Živka Ferhatović članica je romske hip hop grupe Pretty Loud, nastale s ciljem da mladim Romkinjama omogući jednakost i slobodu. Danas se ova grupa svojim revolucionarnim tekstovima bori za sve žene ovog svijeta, ne samo za Romkinje. Ova inspirativna umjetnica, studentica i mentorica repanja novinarki Vanesi Mazreku otkriva svoju priču o uspjehu i borbi za jednakost.

Vanesa: Danas ćemo govoriti o obrazovanju, ali ono je samo dio priče koji će nam današnja gošća ispričati, a

ponovno ćemo govoriti o predanosti i nesebičnom radu za bolje društvo. S nama u studiju je Živka Ferhatović. Pozdrav Živka i dobro nam došla.

Živka: Dobro vas našla.

V: Živka je članica grupe Pretty Loud, studentica i mentorica repanja. Pretty Loud je prvi ženski romski hip hop bend, nastao u Beogradu u okviru GRUBB (Gypsy Roma Urban Balkan Beats) Fondacije 2014. godine na inicijativu djevojaka i mladih žena

od 15 do 27 godina. One pjevajući na srpskom, romskom i engleskom jeziku promoviraju osnaživanje žena, a također i razbijaju predrasude o Romkinjama, stvarajući jedinstvenu glazbu. Osim Pretty Loud, tu je i jedna cijela lepeza umjetnika, izvođača i plesača koji su dio programa GRUBB-a. Oni spajaju rep i hip hop s romskom tradicionalnom muzikom, a suvremene i urbane pokrete s tradicionalnim plesom. Kroz svoje tekstove šalju jasne poruke o važnosti obrazovanja i samostalnosti.

Dobitnici su nagrade za aktivizam Elle Style Award 2021. godine. O njima su pisali i svjetski mediji poput New York Timesa, Associated Pressa, Washington Posta i drugih. Nastupali su u Londonu na Women of the World festivalu 2022. godine, i to ni više ni manje nego u Royal Albert Hallu. Nastupali su i na brojnim drugim festivalima u Europi. Pa evo, ovo je bio kratak uvod u zbilja kvalitetan rad i kvalitetnu organizaciju. I mnogi regionalni mediji prenijeli su ovu priču, no ne toliko o onome što je u pozadini svega toga, a to je rad s mladima, rad na odgoju i obrazovanju, pa voljela bih tako Živka željela čuti neku svoju osobnu notu, što te zainteresiralo za glazbu i ples i kako je cijela ta priča počela.

Ž: Prvo dobar dan svima, ja sam saznala kao mala da postoji GRUBB fondacija koja pomaže mladim Romima u edukaciji, a GRUBB se otvorio ovdje u Beogradu i pozvali su nas i rekli nam da ćemo imati pomoć oko domaće zadaće. I da će tu biti nastavnici koji će nam pomagati oko svega što se tiče škole. Tada sam ja otišla prvi put i rekla sam da ću ići samo da učim i da radim domaću zadaću. Nisam ni znala što su umjetničke radionice. Što se tiče plesa i repa, od prvog dana kada sam stigla kad sam se upoznala s tim radionicama. Ja stvarno kažem da sam imala dvije lijeve noge. Bila sam jako

stidljiva i povučena i nisam to željela. Nisam ništa znala da imam talenta što se tiče plesa i rapa. Tu sam i upoznala svoj talent i upoznala sebe i svoje mogućnosti. I tada sam postala sastavni dio grupe Pretty Loud, od tada pjevam i repam, malo manje pjevam, a više repam i plešem.

V: Zanima me kako to da ste okupili grupu s obzirom na to da je dio djevojkica iz Beograda, a dio iz Niša, jeste li se sve međusobno i ranije poznavale, pa se okupio taj bend sa super ciljem razbijanja stereotipa ili ste se uklopile u projekt i tamo se upoznale?

Ž: Kao što sam rekla, Pretty Loud je projekat GRUBB-a, a GRUBB je fondacija koja pomaže mladima i romskoj

djeci. Pretty Loud je nastao još 2014. GRUBB centar se otvorio u Beogradu i u Nišu. Tada smo željeli da se ponovo grupa formira i da to ponovo oživimo. Stalno su momci imali svoje grupe. Muškarci su uvijek bili u centru pažnje i samo su oni repali, pjevali, djevojke su uvijek bile iza njih da plešu i ništa više. Tada smo željele da mi stvorimo našu grupu i da pričamo o temama s kojima se mi susrećemo, o temama koje su bitne za jednu žensku osobu i tada se formirala grupa u Beogradu. Bilo je preko dvadeset djevojkica, a formiralo se i jedna grupa u Nišu. Bile smo dvije zasebne grupe. Bile smo i dalje kao jedna grupa, ali smo nastupale svaka u svom okruženju. Događalo se i više puta da se sastanemo zajedno i da zajedno nastupamo.

Što se tiče naše grupe, većinom su to djevojke iz mahale s kojima smo stvarno odrasle, s kojima se poznajemo.

V: Prije ovoga spomenula si i dečke pa bi ih ona htjela pitati kako oni reagiraju na vašu glazbu s obzirom na to da ste feministički nastrojene? Što oni misle o vašem radu?

Ž: Kao prvo, imamo veliku podršku momaka, a to su naši mentori koji rade s nama koji nam pomažu oko pisanja tekstova, stvaranja muzike, koreografija. Oni su nam prvenstveno velika podrška i drago nam je da nas momci i muškarci podržavaju u svemu tome što radimo. Oni su grupa, oni također

repaju i oni su nam stvarno velika inspiracija, podrška gdje god zastanemo. Tako da nam je drago što se tiče njih, a pored njih tu su i naše obitelji, naši prijatelji i naša okolina, tako da za sada stvarno nemamo problema što se tiče momaka jer imamo veliku podršku njih.

V: Bravo dečki. Vaš cilj je osnažiti ženu s vlastitim stavovima, odmaknuti se od uloge majke i domaćice, ali pjevate i o jednakosti i nepravdi u raznim društvenim pitanjima i problemima. Dolaze li pjesme iz vlastitog iskustva? Okej, spomenula si i dečke koji vam pomažu, ali jeste li naišle na neki otpor romske zajednice vezan za tradicionalne uloge žene protiv koje se borite?

Ž: Da, pišemo na različite teme. Pišemo o temama s kojima se žene susreću, ne samo mi. Na primjer, kad se neka djevojka iz mahale udala rano ili postoji neki problem s kojim su se naše bake i majke susretale u svojim životima. Jer pokušavamo da budemo podrška svim ženama. Želimo biti inspiracija drugim ženama i da one osjete da imaju nekog tko može pomoći i uvijek smo tu da budemo prisutni ako im treba neki razgovor ili neka podrška. Tako da stvarno smo otvorene za sve teme i suradnje s drugim ženama i drugim organizacijama.

V: To je baš lijepo, a jeste li naišle na neku osobu na koju su utjecale vaše pjesme ili vaša misija te vam je to došla reći?

Ž: Da, imam savršen primjer, a to je jedna mala djevojčica koja je prišla poslije našeg nastupa i rekla kako smo divne, kako joj se jako to sviđa. Par dana poslije toga mi je pisala na Instagramu i rekla kako smo je inspirirale da nastavi obrazovanje jer je htjela prekinuti školu. Nakon našeg nastupa ona je krenula dalje i to je za nas stvarno jedan veliki uspjeh i to su naše želje.

V: Sada bih više voljela čuti o vašim drugim ulogama. Vi držite satove plesanja, ali i satove učenja. Kako to funkcionira?

Ž: Da, GRUBB ima umjetničke i edukativne radionice. Tu smo da djeci pomognemo oko škole i obrazovanja, da imaju pomoć oko učenja. Nakon toga su umjetničke radionice kojima ih želimo nagraditi, da imaju inspiraciju za učenje. Tada plešu, repaju i otkrivaju svoje taletе, čak ih i pokazuju. I ja sam bila od malena tu učenica, a sada sam i nastavnica.

V: Zanima me možda podučavate li možda i učenike većinske populacije? Zanima me ima li interesa, s obzirom na to da ste kombinirali i glazbu i ples, a uvjet za to je učenje?

Ž: Da. Nama je najbitnije da naprave svoju domaću zadaću, da nešto provježbaju, pa zatim da plešu. Mi smo uvijek otvoreni da bilo tko dođe i uvijek kažemo da nije bitno koje smo nacionalnosti budući da se borimo protiv diskriminacije. Bila su i druge nacionalne nacionalnosti, ne samo romske populacije, tako da je tu uvijek i neko dijete koje nije romske populacije.

V: Da se vratimo na vaše nastupe jer jedan se zaista mora spomenuti. U uvodu sam spomenula sudjelovanje na Women of the World festivalu u Londonu čiji program promovira jednakost spolova kroz festivale, razne događaje i školske programe. Vjerujem da ste vi posebno ponosni na sebe zbog tog nastupa. Razgovor u Royal Albert Hall je među

najpoznatijim svjetskim koncertnim prostorima, pa me zanima kakav je osjećaj popeti se na tu pozornicu.

Ž: Da, naš nastup u Londonu je jedan od naših prvih većih nastupa. I to nam je baš ostavilo jak utisak jer smo kao grupa prvi put išle u London. Bile smo jako uzbuđene i išle smo sve zajedno. Željelo smo da se naša poruka što dalje i uspjele smo u tome. Stvarno smo uživale u tome što radimo.

V: Bi li taj nastup izdvojila kao nezaboravan ili bi ipak neki drugi izdvojila kao poseban?

Ž: Osobno mogu reći da nam je ovaj u Londonu bio jedan od većih, ali jedan nastup koji će najviše pamtiti to je nastup u Rudolstadt. Tisuće ljudi je bilo. A to mi je jedan od najboljih nastupa. Kada sam vidjela publiku i ja sam ostala zatečena. Ne samo ja, nego i moje prijateljice iz grupe. Taj nastup je trajao sat vremena i ja sam imala osjećaj kao da je bilo pet minuta. Mogla sam još tri puta nastupiti jer mi je stvarno bilo prelijepo. Ljudi su bili jako prijatno iznenađeni. Zatim, toliko nam je ljudi poslije toga pisalo. Za nas je uspjeh kada nakon svakog nastupa nam pridju ljudi i budu oduševljeni našom porukom. Nama je najbitnije da barem jedna osoba u toku našeg nastupa promijeni mišljenje ili se odluči za neki bolji put. I tada znamo da smo uspjeli.

V: A vi ste zaista uspjeli. Hvala Živka, bila si super sugovornica. Želiš li nam još nešto reći za kraj najaviti, neku novu pjesmu?

Ž: Voljela bih kada bi svi zapratili naš Instagram profil pretty.loud i naše društvene mreže. Tu možete vidjeti naš daljnji rad i pratiti što sve radimo. Budite dio nas i budite nam podrška, i vi nama i mi vama. I pozivam vas da poslušate na YouTubeu našu novu pjesmu Jag Tabilji.

Razgovori su uređeni i prilagođeni tiskanom formatu. Cjelovite intervjue možete poslušati skeniranjem koda.

Roma

Centar

Udruge Romska organizacija mladih Hrvatske i Ri Rock u sklopu projekta Inkluzivni kotač od 10. do 13. lipnja 2023. otputovale su u Beograd gdje su posjetile razne organizacije koje se bave romskom kulturom, poduzetništvom i edukacijom. Jedna od njih je i Romski kulturni centar.

U nastavku vam donosimo što nam je o centru i aktivnostima koje provodi rekao njegov osnivač, aktivist i frontmen rock'n'roma benda KAL Dragan Ristić.

Romski kulturni centar postoji od 1998. Bavimo se promocijom, difuzijom i produkcijom romske kulture, s posebnim naglaskom na suvremenoj romskoj kulturi jer kada se govori o Romima i kulturi obično se misli na nešto tradicionalno, što je isto vrsta stereotipa. Mi pokušavamo pokazati da i danas umjetnik romskog porijekla može, ako osvijesti svoj identitet, stvarati vrijednu romsku umjetnost.

Stari butinski tanci

Dva su ključna problema romske kulture, prvi je da je njezine elemente ponekad teško identificirati te ih mnogi prisvajaju, a drugi što nismo institucionalizirani, sve što imamo provodi se na razini nevladinih organizacija.

Kao najvažnija izdvojio bih tri projekta. Prvi je Romski karavan nade. Shvatili smo da Romi neće doći kod nas nego da im se mi moramo približiti. Imali smo lutkarsku predstavu koja je išla od mjesta do mjesta. Suradivali smo s kulturnim centrima u raznim gradovima, domaćima i u inozemstvu te na taj način s kulturom upoznavali i one najmlađe.

Drugi veliki projekt je Romodrom koji i danas radimo. Rekao bih da je to „romska kafana kulture“. Zamislili smo da u toj „kafani“ muzika bude ono što privlači i otvara prostor za druge teme. U okviru te „kafane“ rade se i tematske večeri, na primjer o utjecaju romske kulture na srp-

sku kinematografiju. Taj utjecaj je ogroman jer da nije Roma ne bi bilo ni jedne Zlatne palme u Srbiji. Druga tema je romska inspiracija za europsku književnost. Sve su to ogromna blaga koja nitko ne prepoznaje, a svatko prisvaja te možemo govoriti i o kulturnoj apropijaciji. Cilj Romodroma je upravo edukacija većinskog stanovništva o kulturi i participaciji Roma u kulturnom životu zemlje.

Treći projekt, meni najdraži, je FRKA – Festival romske kulture i aktivizma. Na tim je festivalima bilo i tisuću posjetitelja. Kako nema romskih skladatelja i izvođača koji su popularni u nekom širem kontekstu, jednom je tema festivala bila „Dame pjevaju romski blues“. Nastupale su Nina Badrić, Ana Stanić, Slađana Milošević, Bojana Stamenov i druge. Sve su pjevale po pet romskih pjesama. Naravno, imali smo i romske bendove koji su tako započeli proces popularizacije. Na festivalu se na projekcijama prikazivala

i izložba Najpoznatiji Romi svijeta koju je isto pokrenuo Romski kulturni centar. Njome smo htjeli pokazati pozitivne vrijednosti romske kulture. Među prikazanim je, na primjer, Ronnie Wood iz Rolling Stonesa. Taj dio bio je vezan uz rebrandiranje romske kulture, dok je drugi bio aktivistički. Na njemu se upozoravalo na neka neispunjena obećanja ili zakonske obveze te na probleme s kojima se susreću Romi. FRKA ne postoji samo zbog muzike, muzika postoji da bi promovirala romska prava i romske probleme, a ima ih koliko hoćete.

Važno je naglasiti da ne postoji jedna specifična „romska kuhinja“ već ona varira i inspirirana je raznim narodima u kojima su Romi živjeli generacijama. Raznolika kuhinja koju su Romi stvorili odraz je mnogih civilizacija s kojima su bili u interakciji, što uključuje srednjoeuropske, njemačke, balkanske, turske i druge tradicije. Unatoč tome, Romi su zadržali svoje značajne kvalitete koje čine romsku kuhinju posebnom. Zlatan Nadvornik nam u svom djelu „Romska kuhinja I“ objašnjava razne karakteristike i običaje vezane uz romsku ishranu i pripremu jela. Govori nam da u romskoj kulturi prevladavaju jela napravljena od povrća i mesa, da su jela uglavnom srednje do vrlo ljuta te da je najvažniji začim paprika u svim oblicima. Uz to nam predstavlja i razne romske običaje i slavlja, od kojih su se neka zadržala i danas, te uz njih naglašava jela koja su se pripremala za proslavu istih. Jedan od njih je vrlo poznati Đurđevdan, tijekom kojeg je janje glavna blagdanska delicata. Romska kuhinja se može opisati s mnogo riječi: šarolika, bogata, uravnotežena, ali se svi slažemo da je – ukusna. U nastavku vam donosimo jedan slatki recept iz spomenute Nadvornikove knjige:

Tamno tijesto: 15 dag maslaca, 15 dag šećera, 10 dag čokolade, 7 jaja, 15 dag oraha, 10 dag mljevenih keksa, 15 dag marmelade od nektarine.

Maslac i šećer pjenasto umutite, dodajte u masu rastopljenu čokoladu. Tijekom miješanja postepeno dodajte jedno po jedno žumance. U pjenastu masu dodajte neoljuštene mljevene bademe, mljeveni keks i snijeg od bjelanjaka. U dobro namazani kalup istresite masu i pecite je 50 minuta na temperaturi 200 C.

Svjetlo tijesto: 17 dag brašna, 14 dag maslaca, 7 dag šećera, ribana korica i sok od 1 limuna, 1 žumance, sol.

U prosijano brašno izmrvite maslac, dodajte šećer, naribanu koru i sok od limuna, žumance i na vrh noža soli. Brzo zamijesite prhko tijesto i ispecite ga u namazanom i pobrašnjenom kalupu za torte. Ohlađeno tamno tijesto presjecite vodoravno na dvije polovine. Svaku polovinu premažite marmeladom od nektarine, a tortu složite tako da između tamnih kora bude svijetla. Tortu prelijte čokoladnom glazurom.

Čokoladna glazura: 12 dag šećera, 12 dag čokolade, 6 žlica vode, 5 dag maslaca.

U posudi karamelizirajte šećer (uspitate šećer i miješajte na vatri do smeđe boje), vodite računa da ne pregori. Dodajte omekšanu čokoladu i vodu. Kada se masa sjedini umiješajte maslac, sklonite s vatre pa kada se glazura malo ohladi prelite tortu. Umjesto oraha možete upotrijebiti bademe. Kore možete poprskati nekim likerom, radi boljeg ukusa.

Romska torta

